

przeciwko tym urzędnikom, którzy z urzędu swego uchwały sejmowej exekwować nie chcą, postąpić i karać je będziem. A zatem^a też poddanym Naszym, a zwłaszcza innego stanu ludziom rozkazujemy, aby się nowym a cudzoziemskim naukom żadnym na inszą Ewangelię nad tę, którą z przodku do Królestwa tego wniesiono i Nam przez ręce podana iest, uwodzić nie dopuszczali, ale iako poddaność Naszą i inszymi znaki w Rzeczypospolitej wyznawają, tak też aby religiej i wiary naszej, którą od przodków wzięwszy statecznego trzymania naszładowali, a zwłaszcza aby się strzegli, żeby przymiotem tej nowej a iadowitej sekty zarażać^b się nie dali. Która sekta hardzie o sobie rozumiejąc, bezpiecznie usta swe w niebo podniosła i o wiecznym, niezmiernym i niezrozumianym Bóstwie tego pospolitemu człeku podawać się nie wstyda, co i nadętość wielką w sobie zamyka i kacerstwo^c. W czym gdzieby się więc tym mandatem Naszym hamować nie chcieli, tedy My potym surowsze mandaty do urzędników Naszych dać rozkażemy, aby każdego powściągnęli, a niczego przedsiębrać nie dopuszczali, coby przeciwko naszym i powszechnego Kościoła naszego Chrześcijańskiego zwyczajowi było a zamieszanie iakie pospolite uczynić mogło. Ażeby więc kto niewiadomością tych rzeczy uchodzić potym nie chciał, rozkazujemy wszytkim na przodku mianowanym, aby ten dekret Nasz wszędzie publicować i wożnym obwołać wedle obyczajów kazali, pod łaską Naszą. Dan na sejmie walnym parczowskim dnia 7 sierpnia roku Pańskiego 1564, panowania Naszego 35^d.

II. LITTERAE UNIVERSALES REGIS DE 8 VIII 1564

Sigismundus Augustus, Dei gratia Rex Poloniae, Magnus Dux Lituaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae Samogitiaeque etc. dominus et haeres. Significamus tenore praesentium universis et singulis, quibus interest, ad quos hae litterae Nostrae pervenerint, quod cum arduis negotiis Reipublicae essemus a Nostris subditis eo perducti, ut unionem Coronae cum Magno Ducatu, iam pridem per praedecessores Nostros, Serenissimos Poloniae Reges, conductam et assignatam, postea vero quodam modo neglectam et intermissam, ad planiorem executionem deduceremus, in quo negotio indiximus generalia comitia Warschoviae, anno 1563 pro die Sancti Martini, quo cum omnes status Regni convenissent, venerunt quoque oratores et nuncii statuum Lituaniae. Ac post multas et longas alterutrum disceptationes de unionem et consolidationem eorundem dominiorum, cum hoc negotium unionis eo tempore transigi et determinari non potuisset ea potissimum de causa, quod oratores statuum Lituaniae res tam magni momenti nequaquam ausi sunt sibi assumere et confirmare, nonnulli articuli, qui utriusque partem assensu videbantur posse differri, sunt dilati, cum non habuissent eam potestatem Litvani id omnino concludere.

Nos itaque cum in eodem negotio fuisset vehementer rogati, et praesertim a nunciis Lituaniae, ut solummodo propter istius unionis solum actum alia comitia Polonis cum Lituanis simul indiceremus, quae Nos, etiamsi bello Moscico distineremur, eorum precibus acquiescendo concessimus, et haec ipsa comitia Parczoviae pro festo Sancti Ioannis in anno 1564 indiximus, ut appareat non stetisse per Nos, quo hic tam expetitus et nobilissimus actus pro commodo utriusque dominii aliquando suum sortiretur effectum. Sed cum nuncii Lituaniae pernecessarium sibi fore dicerent, ut antea in Lituania dies comitiorum propter mutuam conferentiam constitueretur, solis tantummodo Lituanis, ut prius in suis comitiis determinarent et iam rem conclusam ad comitia Parczoviensia adferrent, flagitaverunt id a Nobis, ut in Bielsko pro festo Pentecostes ante Parczoviensia comitia, altera illis celebraremus adiuncto eo, ut aliqui ex Regno Poloniae proceres et nuntiorum equestris ordinis legati eo quoque mitterentur ut, una collatis sententiis, tanto celerius Litvani eam unionem amplecterentur, quemadmodum diffusius Warschoviae tractatum est.

In quo Nos illis perquam benigne annuendo, certos deputatos ex proceribus Poloniae et nunciis terrarum eo venire ad eos tractatus componendos iussimus. In quibus quidem comitiis Bielscensibus cum iam omnes convenissent, tam ex statibus Regni deputati, quam omnes

^a Odczyt niepewny. ^b W rkps.: zarażać. ^c W rkps.: kaceystwo. ^d Cały ten tekst napisany jest ręką z XVII wieku.

Lituanici status, personaliter, post longas et diutinas disceptationes et tractatus nonnulli articuli, secundum recessum Warssoviensium comitiorum, cum eiusmodi exceptionibus sunt conclusi, quemadmodum scriptum illud Bielscense in se continet, ut si essent Parczoviae approbati, iam in eum finem sunt sigillis procerum, deputatorum Regni et Lituatorum, obsignati.

Postea cum iam Parczoviae rem fuisset aggressi, nihil a Nobis intentatum relinquebatur, modo ut huic unioni finem imponere possimus. Sed postquam status Lituanici in personis suis eo non venissent, qui ad huiusmodi actum comitiorum pertinebant, et praesertim proceres et senatus Lituanicus solummodo nuncios suos, et eos quidem cum limitata potestate miserunt, Nos, intellecto et perspecto hoc negotio, quod hic Parczoviae propter eas causas nulla conclusio fieri poterat, pro utriusque nationis instanti petitione et consensu, hunc solum actum unionis cum omnibus eius privilegiis, clausulis et punctis, quemadmodum Warschoviae primum assensum erat secundum illius recessum, et ab eodem in Bielsko et Parczovia latius declaratum et consultatum, ad proxima utrique nationi comitia reiecimus, quae ad hunc solum actum post Pascha proxime futura indicare debemus, quemadmodum sumus ab utraque natione, Polona et Lituana, rogati, peractis tamen prius comitiis generalibus, pro festo Epiphaniarum propter executionis effectum et alia negotia Reipublicae Polonae iam denunciatis. Tum demum diem certam et tempus utrique genti ad conveniendum personaliter omnibus statibus et peremptorie indicemus, prout iam edicto praesenti comitali indicimus.

Quantum vero attinet Livones, qui a tam sevo tyranno divexati non habent, unde aliquam spem ab aliquo christiano principe et defensam expectarent, ad Maiestatem Nostram et ad Coronam Regni Poloniae pro auxilio et defensione se ipsos cum facultatibus suis omnibus et provinciis eorum contulerunt et sub ditionem Coronae in perpetua tempora se subiecerunt, in quo negotio Cracoviam primum, deinde Petricoviam, Warschoviam, et postremo huc Parczoviam ab omnibus statibus miserunt, in eum modum omnes optimates, consilarii una cum nunciis equestri ordinis, consenserunt et concluserunt. Postquam unionis negotium nondum cum statibus Lituanicis in his comitiis fuit conclusum ut nunc publico senatus consulto iam in numerum provinciarum Regni Poloniae adscriberentur, quemadmodum illis et Warssoviae promissum fuerat, sed ut ad proxima comitia utrique nationi futura haec quoque finalis causa eorum reiiceretur, quomodo et quibus conditionibus illa eorum susceptio et defensione suscipi debeat.

Nihilominus cum ipsi diuturniorem dilationem ferre non possent propter suas imminentes calamitates, tam a Moscho quam a Swedo, ut si mature illis non consulatur, essent eo perducti, ut alterutrus horum iugum ferre cogerentur, ut se ipsos, vitas ac liberos et fortunas suas salvas facere possint, aut alteri cuiquam supplicare pro auxilio contra eorum hostes ferendo, Nos itaque cum consensu omnium consiliariorum Nostrorum lateri Nostro assidentium, in his Parczoviensibus comitiis perpensa et provisum summa et ardua Reipublicae Nostrae necessitate, ne si in manus hostium haec provincia deveniret, terris Nostris Prussiae et omnibus dominiis aliquam gravem potuisset adferre calamitatem, cum illae arces munitissimae et portus illius provinciae per hostem occuparentur, necessitas illius causa ad retinendos et defendendos Livones trecenta millia florenorum, ad bona mensae Nostrae Regni Poloniae undecunque conquirendos, vigore istius consensus decrevimus, et pro ea summa, sine quavis mora et procrastinatione, militem mercenarium non modo in Livoniam expediremus, sed etiam cum exercitum, qui a Nobis in Lituaniam praemissus est, hactenus foveremus, dum unione cum Lituaniis ad executionem deducta modus reperiri potuerit, quo pro necessitate et dignitate Reipublicae Nostrae hoc bellum administrari et confici possit. Et hoc propterea, quod haec contributio, quae in proximis Warssoviensibus comitiis laudata fuerat, non sufficiebat, neque poterat ille exercitus ea ali et Livones a vi et calamitate eorum defendi.

Quod vero a nunciis equestri ordinis Regni rogati fuisset, ut lustrationem, quae fuit vigore conventus Warszoviensis pro festo Sancti Mathei Apostoli anno praesenti edicta, propter certa legalia impedimenta in aliud tempus transferremus, Nos, illorum petitioni acquiescendo, tum etiam rumore de incursione valida Tartarorum ut asseritur, increbrescente, hanc lustrationem, quae pro die Sancti Mathei Apostoli futura erat, cum consensu senatorum et nuntiorum Regni, eodem vigore conventus et eodem modo, quemadmodum Warschoviae decreta fuerat, pro festo Sancti Adalberti [23 IV] in anno proxime venturo 1565 transferimus.

Insuper sumus quoque rogati a nunciis equestris ordinis, ut his omnibus, qui in castris Nostris contra Moschum, hostem Nostrum, militant vel militaturi sunt, et pro pena homicidii sunt ad sessionem turris condemnati, ut interea eis pena illa prorogetur, dum sunt in illa expeditione vel militia. Annuendo itaque precibus eorum et necessitati Nostrae, omnibus in universum et singulariter cuilibet hoc toto tempore, quo in castris Nostris militaverint, vigore conventus denunciamus et deferimus, denunciantes, quod eorum honori et estimationi haec absentia nullam noxam adferre possit, ea tamen lege et conditione: quam primum ab eiusmodi militia vacaverint, cum data missione, vel etiam si quis ultro se a militia abdicaverit, in duodecim septimanis ab ea missione vel discessu e castris in turrim se conferre et istic iuxta decreta integre sedere et satisfacere teneatur.

Qui vero haec neglexerit, penam statuti eo ipso incurret.

Ultimo nuncii equestris ordinis questi sunt permultos occupatos serviciis Reipublicae, sub haec comitia Parczoviensia, in variis districtibus contra normam legum et constitutionum indicatos et condemnatos variis penis esse, petentes, ut hoc a Maiestate Nostra illis in eiusmodi gravamine provideatur, ne talia iudicia, sub tempore comitiorum iniuridice peracta, sint alicuius vigoris et momenti, et ne posterum officiales talia committere audeant. Unanimi itaque senatorum et nunciorum consensu, talia omnia iudicia, tam terrestria quam castrensia, quaecunque post particularia comitia alicubi sub modernis comiciis Parczoviensibus celebrata sunt, vigore conventus Parczoviensis, pro festo Sancti Ioannis Baptistae celebrati, nullius vigoris esse debent, neque alicui nocumento, quinimo omnes tales processus iudiciales ac decreta, tam ex controversiis partium, quam etiam in contrarium lata et indicata, praesentis vigore conventus omnino nullitatis vicio subiacere decernimus.

Et ad firmitus eorum omnium testimonium sigillum Nostrum affigi curavimus. Actum Parczoviae, in conventionem generali, feria tertia ante festum Sancti Laurentii, octava die mensis Augusti, anno Domini millesimo quingentesimo sexagesimo quarto [5 VIII 1564], Regni vero Nostri trigesimo quinto.

III LITTERAE UNIVERSALES RATIONE AUGENDAE THESAURI

Zygmunt August z łaski Bożej Kroi Polski etc. Oznaimuiemy wszem wobec i każdemu z osobna, komu to wiedzieć należy, a mianowicie starostom Naszym, dzierżawcom, podstarościami i innym wszystkim urzędnikom, sprawcom dóbr Naszych w Koronie Polskiej i państwach Naszych ku Koronie przysługujących, iż My, obaczywszy niemniejszy pożytek Nasz w przyczynieniu dochodów skarbu Naszego, dla poratowania i obrony państw Naszych przeciwko nieprzyjaciółom Naszym, poruczyliśmy i poruczymy dworzaninowi Naszemu Stanisławowi Grajowskiemu posługę na przyczynianie pożytków do skarbu Naszego koronnego. I mamy iemu dawać na to z skarbu Naszego pewne summy pieniędzy, aby we wszystkich miejscach tak w Koronie Polskiej, iako i w państwach Naszych ku niej należących, gdzieby się iedno dowiedzieć mógł w starostwach i we wszelakich dzierżawach Naszych sam przez się albo przez sprawce swe o lesiech godnych ku robieniu towarów leśnych, iako popiołów, smoły, wańczosów, klepek, wasilków, pipielków i innych towarów, którymkolwiek przezwiskiem nazwanych, tedy w tych to lesiech, krom wszelakiej przekazy i zabronienia, gdzieby iedno budy postawić chciał w którymżkolwiek starostwie albo dzierżawie, żeby takie towary za te Nasze pieniądze wolnie robił i do Gdańska na pożytek Nasz i Rzeczypospolitej spuszczał, a tam przedawał i ku największemu pożytkowi Naszemu obracał i do skarbu Naszego wnaszał, okazując to porządnym szaffunkiem w skarbie Naszym czynieniem liczby. A takie towary mają być zawsze wolne od myt wodnych i ziemskich którymkolwiek przezwiskiem nazwanych, dla wszelakiego hamowania i omieszkania towarów Naszych wpłynieniu do Gdańska. Której wolności i prześcia takich i innych wszelakich towarów, które się ku pożytkowi Naszemu spuszczać będą, mają mytnicy i poborcy Naszy od przerzeczonego Stanisława Grajowskiego albo iego faktorów rekognitię brać, a My tern rekognitiam wiarę dawać i przy liczbie ony przyimować będziemy, iako za spuszczeniem rzeczy Naszych własnych dane, od których żadne myto nie